

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ԹՐԲԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԵՐԱԺԵՏՈՒԹԻՒՆ

(ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԲ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ՝ ԹՐԳԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
ԻՍԹԱՆԳՈՒԼԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹՅՈՒՆ
(ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ)

Maarif Vekâletinin 14 Mart 1962 tarih ve 403/61951 sayılı emirleri ile İlkokulların IV ve V ci sınıflarında ders kitabı olarak okutulması kabul edilmiştir.

BUKET BASIMEVİ

İstanbul

1962

Ամեն իրաւունք Թրքահայ Ուսուցչաց Միութեան վերապահուած է:

İSTİKLÂL MARŞI

Söz : Mehmet Akif

Müzik: Zeki Üngör

mîl le lî min dir an cak --- çat ma kur ban o la

yım çeh re ni cy naz li hi lâl --- Kahraman

ır kî --- na bir gül ne hu sîd del bi ce lâl la

na ol maz dö kü len --- lan la ri mîz don ra he lâl hakkı

dir Hak ta ta pan mîl le lî min is lîl lâl

Մ Ե Ր Կ Ո Ղ Մ Է

Մեր կրթական կեանքին ներս, նոր սերունդներու ուսուցման համար անհրաժեշտ, զանազան տեսակի դասագրքերու չգոյութիւնը, անբաւարարութիւնը, անոնց միջեւ միօրինակութեան պակասը ու հետեւաբար դասաւանդութիւններու տարբեր տարբեր ձեւերը, երկար ժամանակէ ի վեր լուծումի կարօտ խնդիր մը ըլլալով կը մնայ խթանալուանայ վարժարաններուն համար եւ կարեւոր դժուարութիւններու կը մասնէ թէ ուսուցիչը եւ թէ աշակերտը փոխադարձաբար:

Ակներեւ է պակասը դասխարակչական արդի եղանակներու յարմար նոր հրատարակութիւններու, որոնց պատրաստութեան համար դժբախտաբար որեւէ հիմնական եւ հաւաքական լուրջ աշխատանքի կարելի չեղաւ հանդիպիլ մինչեւ այսօր:

Մէկ քանի արտաւ ուսուցիչներ թեւ մերթ ընդ մերթ ձեռնարկեցին զանազան դասագրքեր պատրաստելու գործին, բայց այս գնահատելի աշխատանքները, պատասխանատու եւ բազմաձախ, եղան պատահական եւ սահմանափակ:

Ուզուած նպատակին հասնելու համար հաւաքական եւ լուրջ աշխատանքի մը գոյութիւնը անհրաժեշտ էր:

Թրքահայ Ուսուցչաց Միութիւնը ահա այս կարեւոր պարագան նկատի ունենալով, իր կազմութեան մայր նպատակներուն մէջ առաւ դասագրքեր հրատարակելու գործը, որուն կը սկսինք երաժշտական այս համեստ գրոյցով:

Հաւատով թէ մեր այս ծրագիրը մեծ ու կարեւոր պակաս մը պիտի լրացնէ, սիրով, ուրախութեամբ եւ խանդով առաջ պիտի տանինք մեր աշխատանքները:

ԹՐԹԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՅԶԱՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ն Ա Խ Ա Բ Ա Ն

Առաջին անգամ է որ կը կատարուի հայերէն լեզուով երաժշտութեան դասագրքի մը հրատարակութիւնը Խորանպուլի մէջ եւ այնպիսի շրջանի մը երբ այլեւայլ հայերէն դասագրքերու պակասը այնքան զգալի դարձած է մեր վարժարաններուն համար:

Որպէս երաժշտութեան դասագիրք, առաջին առթիւ լոյս կը տեսնէ այս «Տարրական Դասընթացք», որուն պիտի յաջորդեն «Միջին Դասընթացք», «Երաժշտութեան Պատմութիւն»ը եւ «Երգարան»ը:

Պատրաստութեան կերպի տեսակէտով առաջնորդուեցայ ֆաղափս փորձառու երաժշտութեան ուսուցիչներու թելադրութիւններէն եւ կարելի ամէն ուշադրութիւն ընծայեցի դիւրահասկնալի դարձնելու համար դժուար մասերը:

Յատկապէս տեղ տուած եմ կրկներգի վարժութիւններուն, որոնք աշակերտը պիտի ընտելացնեն *միաձայնէն բազմաձայն անցնելու*:

1) Աշակերտները նախ պէտք է խմբովին կարդան իւրաքանչիւր վարժութիւն՝ առանց եղանակի:

2) Յետոյ պէտք է երգեն ուսուցչին առաջնորդութեամբ:

3) Ասկէ վերջ է որ իւրաքանչիւր աշակերտ առանձին պիտի կրկնէ դասը:

Կարելի է զանց առնել իւրաքանչիւր վարժութեանց խումբի վերջին մասերը եւ բաւականաճալ միմիայն այդ մասերուն *lecture rythmique*ով:

Իւրաքանչիւր նիւթի աւարտումին բաժիններու վերջաւորութեան զտնուող զրաւոր վարժութիւններէն հետզհետէ ընել տալ:

*
* *

Պատք կը զգամ ջերմ շնորհակալութիւններս յայտնել Ռուսուցչաց Միութեան Պատուարժան Վարչութեան, որ զօրավիզ հանդիսացաւ ձեռնարկիս՝ ստանձնելով զգրքիս հրատարակութիւնը:

ՇԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԻՆՉ Է ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆՆԸ

Երաժշտութիւնը արուեստ մըն է. որ ծայներու միջոցաւ կ'արտայայտէ զգացումներ եւ տպաւորութիւններ, ինչպէս նկարչութիւնը գոյներով՝, եւ բանաստեղծութիւնը բառերով՝: Ան ծայներու արուեստն է:

Երաժշտութեան ծագումը կը հասնի այն շրջանին, երբ մարդ արարածը գոյութիւն ունեցաւ երկրիս վրայ: Ան, այդ ժամանակէն ի վեր տեւականօրէն զարգանալով եւ շատ մը բովերէ անցնելով հասաւ այս օրուան վիճակին:

Երաժշտութիւնը ոչ միայն արուեստ մը այլ նաեւ զիտութիւն մըն է, քանի որ ունի իւրայատուկ օրէնքներն ու կանոնները:

Մեր դասերու ընթացքին պիտի սորվինք երաժշտութեան տարրական օրէնքներն ու կանոնները:

ՁԱՅՆԱՆԻՇ, ԳԾԱՇԱՐ, ԲԱՆԱԼԻ

Ձայները կը ներկայացուին ձայնանիշ (nota - note) կոչուած ձեւերով:

Տարբեր ձայներ իրարմէ զատելու համար ձայնանիշերուն անուններ տրուած են: Եօթը ձայնանիշերու անուններ կան: (*)

Տօ, Բե, Մի, Ֆա, Սօլ, Լա, Սի,

Ձայնանիշերը կը գրուին հինգ զուգահեռական զծերէ բաղկացած շարքերու վրայ: Այս շարքերը կը կոչուին գծաշար (porte - portée):

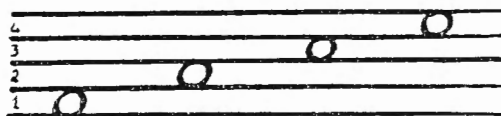
5րդ գիծ	_____	4րդ	Գիծ
4րդ "	_____	3րդ	"
3րդ "	_____	2րդ	"
2րդ "	_____	1րդ	"
1րդ "	_____		

Ձայները կը գրուին կամ գծերու վրայ

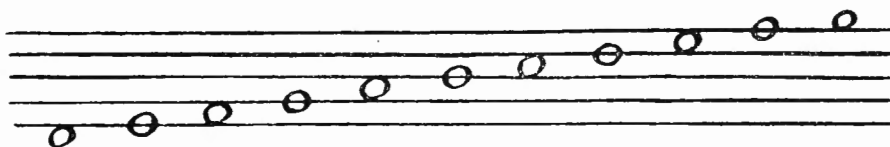

(*) Այս եօթը անունները գտած է Կի Տ'Արեցցո ժԱ դարուն հիմնուելով Յովհաննէս Մկրտիչի նուիրուած լաւիներէն շարականին տողերուն առաջին վանկերուն վրայ:

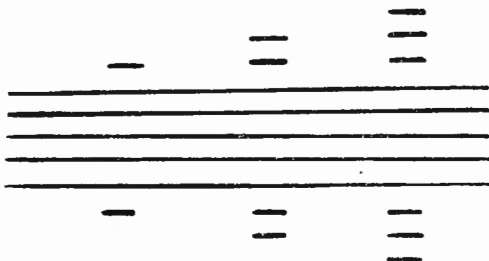
եւ կամ երկու գծի միջեւ:

Վերի եւ վարի գծերէն դուրս գտնուող ծայնանիշներն ալ նկատի առնելով գծաշարի մը վրայ առաւելագոյն տասներմէկ ծայնանիշներ գրել կարելի է:

Սակայն յաճախ այսքան ծայնանիշը քաւական չ'ըլլար երգ մը երգելու եւ կամ կտոր մը նուագելու համար: Հետեւաբար կը գործածենք յաւելուածական գծիկները (yardımcı çizgiler - lignes supplémentaires): Ասոնք կը դրուին գծաշարին վերի կամ վարի կողմը:

Գծաշարին ծայրը կը գտնուի ձեւ մը որ կը կոչուի բանալի (anahtar - clef):

Բանալիներ են ուլ բանալին (sol anahtarı - clef de sol)

Ֆա բանալին
(fa anahtarı - clef de fa)

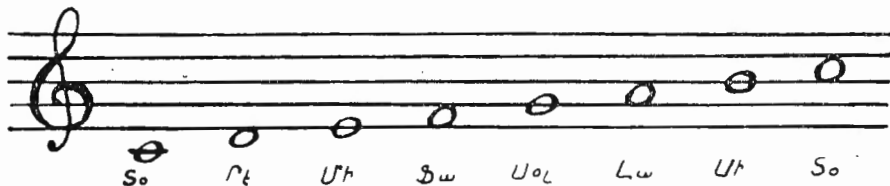
Եւ Տօ բանալին
(do anahtarı - clef de do)

Սակայն ասոնցմէ գլխաւորն է Սօլ բանալին:
Այս ձեւը կը գծուի զծաշարին երկրորդ գծին սկսելով:
Այս պատճառաւ երկրորդ գծին վրայի ծայնանիշն ալ
կը կոչուի Սօլ:

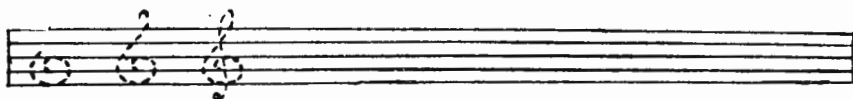

Այս վերջինին նկատմամբ միւս ծայնանիշերուն ալ տեղերն ու անունները հետեւեալ ձեւով որոշուած են:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (*)

1.— Օրինակին հետեւողութեամբ գծեցէք սօլ բանալիներ:

2.— Հետեւեալ ծայնանիշերուն տակը իրենց անունները գրեցէք:

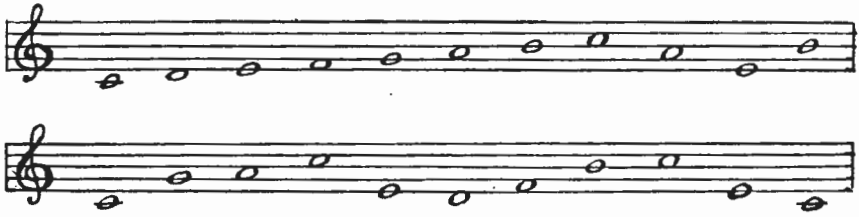

3.— Հետեւեալ ծայնանիշերուն տակը իրենց անունները գրեցէք:

(*) Իւրաքանչիւր աւակերտ պէտք է երաժշտութեան յայտնի տեսակ մը ունենայ եւ վարժութիւնները անոր մէջ կատարէ:

4.— Հետեւեալ ծայնանիշերուն տակը իրենց անունները գրեցէք:

5.— Հետեւեալ անուններուն համապատասխան ծայնանիշերը գրեցէք:
 րէ, մի, լա, սի, so(վարի), սոլ, ֆա, սի, րէ, so(վերի), ֆա, մի, լա, լա, սի,
 լա, սոլ, so(վարի), ֆա, մի, րէ, so(վերի):

ԳԼՈՒԽ Բ

ԱՐԺԷՔ, ԼՈՒԻԹԵԱՆ ՆՁԱՆՆԵՐ

Երգի մը մէջ ամէն ծայնանիշ նոյն տեւողութիւնը չ'ունենար: Հետեւա-
 բար կան զանազան արժեքով (değer - valeur) ծայնանիշեր:

Ամենամեծ արժէք ունեցող ծայնանիշը կը կոչուի Բոլորակ
 (birlik - ronde)) որ չորս չափ տեւողութիւն ունի:

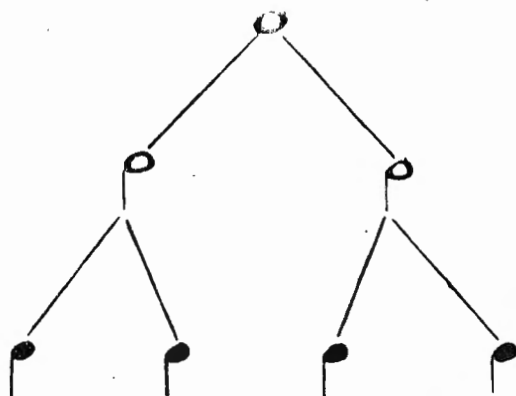
Կայ նաեւ սպիտակը (ikilik - blanche), որ քոլորակին կէս
 արժէքը ունենալով, միայն երկու չափ տեւողութիւն ունի:

Իսկ աւելի փոքր արժէքով ծայնանիշն է սեւակը (dörtlük -
 noire), որ մէկ չափ տեւողութիւն ունի:

Այսպէս՝

Վարդը պիտի գտնէք ծայնանիշերու արժէքներուն հաւասար լուծեան նշաններ:

Սեւակի համարժէքը կը կոչուի հաւաս (dörtlük sus - soupür)

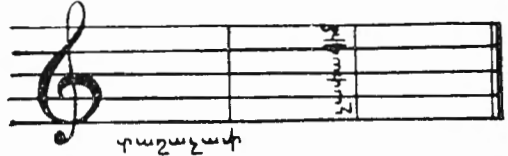
Հանգիստ Կիսահանգիստ Հառաչ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

So 4, մի 1, կիսահանգիս, սի 4, սոլ 1, ֆա 2, լա 1, հառաչ, ռե 1, սի 4, so 2 (վարի), հանգիս, ֆա 1, կիսահանգիս, սի 1, մի 2, սոլ 4, հանգիս, լա 1, ռե 2, սի 1, so 4 (վերի):

ՏԱՂԱՉԱՓ, ՀԱՄՐԱՆՔ

Երաժշտական կտոր մը կազմուած է հաւասար տեւողութեամբ մասերէ։ Այս մասերէն իւրաքանչիւրը կը կոչենք *սաղաչափ* (ölçü - mesure)։ Իսկ երկու տաղաչափերը իրարմէ բաժնող զիծն ալ կը կոչենք *չափագիծ*(*) (ölçü çizgisi - barre de mesure)

Երկու տեսակ համրանք կայ

1.— Երկաթաժան համրանք (ikizli usul - mesure binaire)

2.— Երրաթաժան համրանք (üçüzlül usul - mesure ternaire)

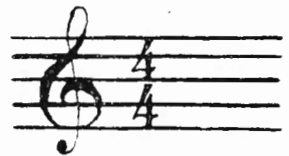
Երկաթաժան համրանքներէն երեքը հետեւեալներն են.

ա) Երկու ժամանակով համրանքներ (iki zamanlı usuller - mesures à deux temps)։ Ասոնք կը ներկայացնենք բանալիէն վերջ դրուած $\frac{2}{4}$ կոտորակով (**)
 $\frac{2}{4}$ ը կը գրուի առանց թուաբանական կոտորակներու յատուկ զծիւն։

բ) Երեք ժամանակով համրանքներ (üç zamanlı usuller - mesures à trois temps)։ Ասոնք ալ կը ներկայացնենք բանալիէն վերջ դրուած $\frac{3}{4}$ կոտորակով։

գ) Չորս ժամանակով համրանքներ (dört zamanlı usul - mesures à quatre temps)։ Իսկ Ասոնք ալ կը ներկայացնենք բանալիէն վերջ դրուած $\frac{4}{4}$ կոտորակով։

Մինչեւ հիմա մեր սորված երեք հատ զատ արժէք ունեցող ձայնանիշերը գործածելով կրնանք հետեւեալ ձեւով կազմել տաղաչափերը։

(*) Կոմիսրաս չափագծի համար տրոհակ բառը գործածած ե։

(**) Հոս կոտորակ բառը մասամբ իմաստ կ'առնէ եւ նաեւ կոտորակի զիծն ալ գոյութիւն չունի։ Սակայն Թրքերէն գրեւորման մէջ *kesir* եւ ֆրանսերէններուն մէջ ալ *fraction* բառը գործածուած ըլլալուն մեղմ ալ կոտորակ բառը յարմար նկատեցինք։

- ա) $\frac{2}{4}$ ներք: Ասոնց մէջ պայման է երկու արժէքը լրացնել:
- 1) Երկու սեւակ ($1+1=2$)
 - 2) Մէկ սպիտակ (2)
- բ) $\frac{3}{4}$ ներք: Ասոնց մէջ ալ պայմանը երեք արժէքը լրացնել է:
- 1) Երեք սեւակ ($1+1+1=3$)
 - 2) Մէկ սեւակ եւ մէկ սպիտակ ($1+2=3$)
- գ) $\frac{4}{4}$ ներք: Ասոնց համար ալ պայմանը չորս արժէքը լրացնել է:
- 1) Չորս սեւակ ($1+1+1+1=4$)
 - 2) Երկու սեւակ եւ մէկ սպիտակ ($1+1+2=4$)
 - 3) Երկու սպիտակ ($2+2=4$)
 - 4) Մէկ բոլորակ (4)

Անշուշտ թէ պայման չէ ծայնանիշ գործածել, կարելի է դնել լոութեան նշաններ, որոնք համրանքը կը լրացնեն: (*) Եւ կամ նոյն չափին մէջ մէկ մասը կրնայ ծայնանիշ ըլլալ իսկ մնացեալ մասը լոութեան նշաններով ամբողջանալ: Ուրեմն պայմանը որեւէ կերպով ուզուած համրանքը ամբողջացնել է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հետեւեալ տաղաչափերը կազմել.

- 1.— ա) Երկու ծայնանիշով, երկու ժամանակ:
- բ) Մէկ ծայնանիշ եւ մէկ լոութեան նշանով, երկու ժամանակ:
- գ) Մէկ ծայնանիշով, երկու ժամանակ:
- դ) Երկու լոութեան նշանով, երկու ժամանակ:
- ե) Մէկ լոութեան նշանով, երկու ժամանակ:
- 2.— ա) Երեք ծայնանիշով, երեք ժամանակ:
- բ) Երկու ծայնանիշ եւ մէկ լոութեան նշանով, երեք ժամանակ:
- գ) Երկու ծայնանիշով, երեք ժամանակ:
- դ) Երեք լոութեան նշանով, երեք ժամանակ:
- ե) Մէկ լոութեան նշանով, երեք ժամանակ:
- 3.— ա) Չորս ծայնանիշով, չորս ժամանակ:
- բ) Երկու ծայնանիշ եւ մէկ լոութեան նշանով, չորս ժամանակ:
- գ) Երկու ծայնանիշով, չորս ժամանակ:
- դ) Երեք ծայնանիշ եւ մէկ լոութեան նշանով, չորս ժամանակ:
- ե) Մէկ ծայնանիշով, չորս ժամանակ:

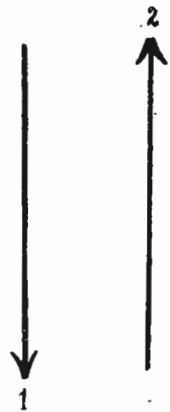
(*) Լոութեան նշաններու մեջ բացառութիւն կը կազմէ հետեւեալ պարագան, որեւէ համրանքի մեջ երբ ամբողջ տաղաչափի տեղադրեան լոութիւն կ'ուզուի, այն ասեմ միտք կը գործածուի չորս արժէք ունեցող հանգիստ լոութեան նշանը:

ԵՐԿՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ՀԱՄՐԱՆՔՆԵՐ (2/4)

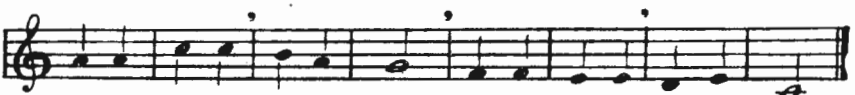
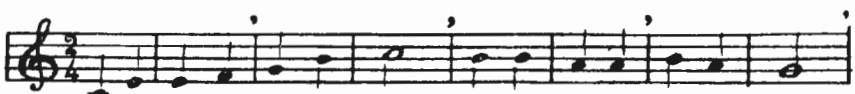
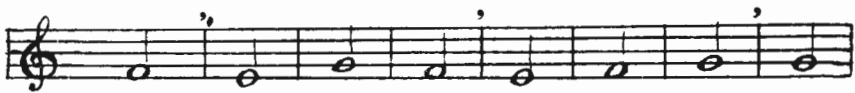
Երկու ժամանակով համրանքները հետեւեալ ձեւով պէտք է համրել:

Առաջին համրանքին աջ ձեռքը դէպի վար. իսկ երկրորդին դէպի վեր կը տարուի: Նոյնպէս յաջորդ չափերուն առաջին համրանքին դէպի վար, երկրորդին դէպի վեր կը տարուի եւ յաջորդաբար նոյն շարժումները կը կրկնուին յետագայ չափերուն:

Այս տեսակի չափերուն մէջ առաջին համրանքը ուժով ժամանակ (kuvvetli zaman - temps fort), իսկ երկրորդ համրանքը թուր ժամանակ (hafif zaman - temps faible) կը կոչուի:

ԾԱՆՈԹ.— (') ներք կը համապատասխանեն այն տեղերուն, ուր ռունչ պէտք է առնել:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափազանքը որոնք կ'իրականացնեն $\frac{2}{4}$ համրանքը:

$$\frac{2}{4} \left\| \text{so} \left(\begin{pmatrix} \text{qurh} \end{pmatrix} \right) \mid \text{uol} \mid \text{fh} \mid \text{rk}, \text{fw} \mid \mid \text{u} \mid \text{u} \mid \mid \text{so} \left(\begin{pmatrix} \text{qurh} \end{pmatrix} \right) \mid \mid \text{u}, \text{uol} \mid \text{rk} \mid \text{so} \left(\begin{pmatrix} \text{qurh} \end{pmatrix} \right) \mid \mid \text{fh} \mid \text{rk}, \mid \text{u} \mid \text{u} \mid, \text{uol} \mid \text{fw}, \text{fh} \mid \text{rk} \mid \text{so} \left(\begin{pmatrix} \text{qurh} \end{pmatrix} \right) \mid \right\|$$

3.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{2}{4}$ համրանքը:

համրանքին համապատասխան արժեքով ծախանիշեր դնել :

2
4 uo₁, f₁h | so (q₁ur₁h), rk | q₁u, |u | uo₁ | so (q₁er₁h), |u | u₁h, so (q₁er₁h) |
f₁h, uo₁ | u₁h | rk, rk | |u, q₁u | uo₁, u₁h | so (q₁er₁h) | so (q₁ur₁h), f₁h | uo₁, f₁h |
rk, f₁h | so(q₁ur₁h) ||

5.— Վարի վարժույթեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'ի-
րականացնեն $\frac{2}{4}$ համբանքը:

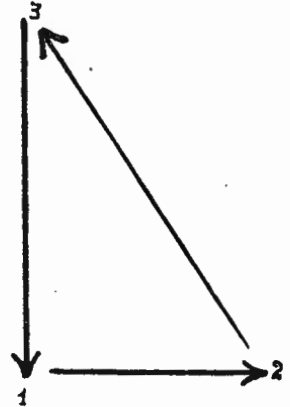
համրանքին համապատասխան արժեքով ձայնանիշեր դնել :

2
4 so (վարի) ,մի | սոլ | ֆա, rե | լա, հառաչ | so (վարի) | սոլ, լա | հանգիստ | հա-
ռաչ, so (վերի) | լա, ֆա | լա | մի | հառաչ, սոլ | մի, հառաչ | լա, սոլ | ֆա, մի |
rե, so (վարի) ||

ԵՐԵՔ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ՀԱՄՐԱՆՔՆԵՐ (3/4)

Այս համրանքներուն մէջ ալ սապէս պէտք է համրել: Առաջին համրանքին, աջ ձեռքը դէպի վար կը տարուի: Երկրորդ համրանքին ձեռքը դէպի աջ, իսկ երրորդին դէպի վեր կը հանուի եւ կ'ամբողջանայ չափը: Կրկին յաջորդ չափին նոյն շարժումները կը կրկնուին եւ յաջորդաբար կը շարունակուին:

Երեք ժամանակով համրանքներուն մէջ ալ առաջին համրանքը ուժով ժամանակ է, իսկ երկրորդ եւ երրորդ համրանքներն ալ տկար ժամանակ կը կոչուին:

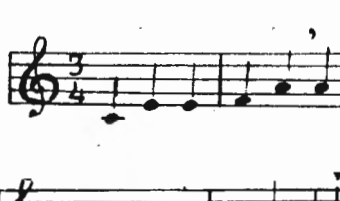
13

14

15

16

17

18

19

20

21

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'ըն-
րականացնեն $\frac{3}{4}$ համրանքը:

2.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ձայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{3}{4}$
համրանքին համապատասխան արժէքով ձայնանիշեր դնել:

$\frac{3}{4}$ so (վարի), մի, սոլ | so (վերի), սի. լա | սոլ, լա, ֆա | մի, սոլ, ռե | ռե, մի,
so(վարի) | սոլ, so (վերի) | ֆա, լա, սի | սոլ, մի, so(վարի) | ռե, մի, ֆա | մի, սոլ,
so(վերի) | ռե, մի, ֆա | սոլ, so(վարի) ||

3.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'ըն-
րականացնեն $\frac{3}{4}$ համրանքը:

4.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ձայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{3}{4}$
համրանքին համապատասխան արժէքով ձայնանիշեր դնել:

$\frac{3}{4}$ so(վարի), ռե | մի, so(վարի) | մի, ֆա | սոլ, սի | so(վերի), մի | ֆա, սոլ, լա |
մի, ֆա | սի, լա, սոլ | ֆա, ռե | ռե, մի | մի, ռե, so(վարի) | so(վերի), so(վարի) ||

5.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'ընթանան $\frac{3}{4}$ համրանքը:

6.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{3}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{3}{4}$ սօլ, մի, ռէ | ֆա, լա | սօ(վերի), սօ(վարի), հառաչ | կիսահանգիս, մի |
սօ(վերի), լա, ֆա | հանգիս | մի, սօլ, ֆա | սի, ռէ, սօ(վարի) | հառաչ, մի, հառաչ |
ռէ, սօ(վարի) ||

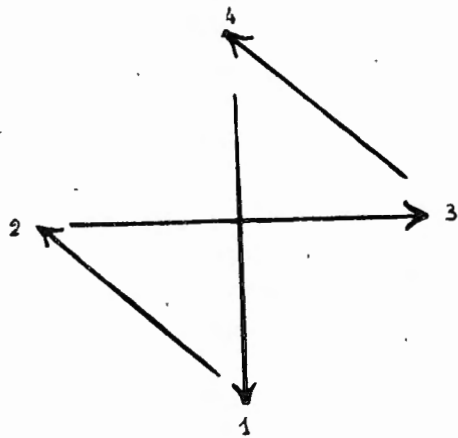
ԳԼՈՒԽ 2

ՉՈՐՍ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ՀԱՄՐԱՆՔՆԵՐ $\left(\frac{4}{4}\right)$

Այս համրանքներուն համար ձեռքի հետեւեալ շարժումները պէտք է ընել:

Առաջին համրանքին աջ ձեռքը դէպի վար կը տարուի, երկրորդ համրանքին դէպի ձախ, իսկ երրորդին ալ ձեռքը դէպի աջ կը տարուի: Չորրորդին ալ ձեռքը դէպի վեր կը հանուի: Յաջորդ չափին նոյն շարժումներն են որ կը կրկնուին եւ յաջորդաբար:

Չորս համրանքով չափերուն մէջ առաջին եւ երրորդ համրանքները ուժով ժամանակ իսկ երկրորդ եւ չորրորդ համրանքներն ալ տկար ժամանակ կը կոչուին:

22

23

24

25

26

27

[illegible]

29

30

A musical staff with a treble clef. The melody begins with a whole note G4, followed by a half rest. The second measure contains eighth notes A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5, and A5, followed by a quarter rest. The third measure contains eighth notes B5, C6, D6, E6, F#6, G6, A6, and B6, followed by a quarter rest. The fourth measure contains eighth notes C7, D7, E7, F#7, G7, A7, B7, and C8, followed by a quarter rest. The fifth measure contains eighth notes D8, E8, F#8, G8, A8, B8, C9, and D9, followed by a quarter rest. The sixth measure contains eighth notes E9, F#9, G9, A9, B9, C10, D10, and E10, followed by a quarter rest. The seventh measure contains eighth notes F#10, G10, A10, B10, C11, D11, E11, and F#11, followed by a quarter rest. The eighth measure contains eighth notes G11, A11, B11, C12, D12, E12, F#12, and G12, followed by a quarter rest. The ninth measure contains eighth notes A12, B12, C13, D13, E13, F#13, G13, and A13, followed by a quarter rest. The tenth measure contains eighth notes B13, C14, D14, E14, F#14, G14, A14, and B14, followed by a quarter rest. The eleventh measure contains eighth notes C15, D15, E15, F#15, G15, A15, B15, and C16, followed by a quarter rest. The twelfth measure contains eighth notes D16, E16, F#16, G16, A16, B16, C17, and D17, followed by a quarter rest. The thirteenth measure contains eighth notes E17, F#17, G17, A17, B17, C18, D18, and E18, followed by a quarter rest. The fourteenth measure contains eighth notes F#18, G18, A18, B18, C19, D19, E19, and F#19, followed by a quarter rest. The fifteenth measure contains eighth notes G19, A19, B19, C20, D20, E20, F#20, and G20, followed by a quarter rest. The sixteenth measure contains eighth notes A20, B20, C21, D21, E21, F#21, G21, and A21, followed by a quarter rest. The seventeenth measure contains eighth notes B21, C22, D22, E22, F#22, G22, A22, and B22, followed by a quarter rest. The eighteenth measure contains eighth notes C23, D23, E23, F#23, G23, A23, B23, and C24, followed by a quarter rest. The nineteenth measure contains eighth notes D24, E24, F#24, G24, A24, B24, C25, and D25, followed by a quarter rest. The twentieth measure contains eighth notes E25, F#25, G25, A25, B25, C26, D26, and E26, followed by a quarter rest. The twenty-first measure contains eighth notes F#26, G26, A26, B26, C27, D27, E27, and F#27, followed by a quarter rest. The twenty-second measure contains eighth notes G27, A27, B27, C28, D28, E28, F#28, and G28, followed by a quarter rest. The twenty-third measure contains eighth notes A28, B28, C29, D29, E29, F#29, G29, and A29, followed by a quarter rest. The twenty-fourth measure contains eighth notes B29, C30, D30, E30, F#30, G30, A30, and B30, followed by a quarter rest. The twenty-fifth measure contains eighth notes C31, D31, E31, F#31, G31, A31, B31, and C32, followed by a quarter rest. The twenty-sixth measure contains eighth notes D32, E32, F#32, G32, A32, B32, C33, and D33, followed by a quarter rest. The twenty-seventh measure contains eighth notes E33, F#33, G33, A33, B33, C34, D34, and E34, followed by a quarter rest. The twenty-eighth measure contains eighth notes F#34, G34, A34, B34, C35, D35, E35, and F#35, followed by a quarter rest. The twenty-ninth measure contains eighth notes G35, A35, B35, C36, D36, E36, F#36, and G36, followed by a quarter rest. The thirtieth measure contains eighth notes A36, B36, C37, D37, E37, F#37, G37, and A37, followed by a quarter rest. The thirty-first measure contains eighth notes B37, C38, D38, E38, F#38, G38, A38, and B38, followed by a quarter rest. The thirty-second measure contains eighth notes C39, D39, E39, F#39, G39, A39, B39, and C40, followed by a quarter rest. The thirty-third measure contains eighth notes D40, E40, F#40, G40, A40, B40, C41, and D41, followed by a quarter rest. The thirty-fourth measure contains eighth notes E41, F#41, G41, A41, B41, C42, D42, and E42, followed by a quarter rest. The thirty-fifth measure contains eighth notes F#42, G42, A42, B42, C43, D43, E43, and F#43, followed by a quarter rest. The thirty-sixth measure contains eighth notes G43, A43, B43, C44, D44, E44, F#44, and G44, followed by a quarter rest. The thirty-seventh measure contains eighth notes A44, B44, C45, D45, E45, F#45, G45, and A45, followed by a quarter rest. The thirty-eighth measure contains eighth notes B45, C46, D46, E46, F#46, G46, A46, and B46, followed by a quarter rest. The thirty-ninth measure contains eighth notes C47, D47, E47, F#47, G47, A47, B47, and C48, followed by a quarter rest. The fortieth measure contains eighth notes D48, E48, F#48, G48, A48, B48, C49, and D49, followed by a quarter rest. The forty-first measure contains eighth notes E49, F#49, G49, A49, B49, C50, D50, and E50, followed by a quarter rest. The forty-second measure contains eighth notes F#50, G50, A50, B50, C51, D51, E51, and F#51, followed by a quarter rest. The forty-third measure contains eighth notes G51, A51, B51, C52, D52, E52, F#52, and G52, followed by a quarter rest. The forty-fourth measure contains eighth notes A52, B52, C53, D53, E53, F#53, G53, and A53, followed by a quarter rest. The forty-fifth measure contains eighth notes B53, C54, D54, E54, F#54, G54, A54, and B54, followed by a quarter rest. The forty-sixth measure contains eighth notes C55, D55, E55, F#55, G55, A55, B55, and C56, followed by a quarter rest. The forty-seventh measure contains eighth notes D56, E56, F#56, G56, A56, B56, C57, and D57, followed by a quarter rest. The forty-eighth measure contains eighth notes E57, F#57, G57, A57, B57, C58, D58, and E58, followed by a quarter rest. The forty-ninth measure contains eighth notes F#58, G58, A58, B58, C59, D59, E59, and F#59, followed by a quarter rest. The fiftieth measure contains eighth notes G59, A59, B59, C60, D60, E60, F#60, and G60, followed by a quarter rest. The fifty-first measure contains eighth notes A60, B60, C61, D61, E61, F#61, G61, and A61, followed by a quarter rest. The fifty-second measure contains eighth notes B61, C62, D62, E62, F#62, G62, A62, and B62, followed by a quarter rest. The fifty-third measure contains eighth notes C63, D63, E63, F#63, G63, A63, B63, and C64, followed by a quarter rest. The fifty-fourth measure contains eighth notes D64, E64, F#64, G64, A64, B64, C65, and D65, followed by a quarter rest. The fifty-fifth measure contains eighth notes E65, F#65, G65, A65, B65, C66, D66, and E66, followed by a quarter rest. The fifty-sixth measure contains eighth notes F#66, G66, A66, B66, C67, D67, E67, and F#67, followed by a quarter rest. The fifty-seventh measure contains eighth notes G67, A67, B67, C68, D68, E68, F#68, and G68, followed by a quarter rest. The fifty-eighth measure contains eighth notes A68, B68, C69, D69, E69, F#69, G69, and A69, followed by a quarter rest. The fifty-ninth measure contains eighth notes B69, C70, D70, E70, F#70, G70, A70, and B70, followed by a quarter rest. The sixtieth measure contains eighth notes C71, D71, E71, F#71, G71, A71, B71, and C72, followed by a quarter rest. The sixty-first measure contains eighth notes D72, E72, F#72, G72, A72, B72, C73, and D73, followed by a quarter rest. The sixty-second measure contains eighth notes E73, F#73, G73, A73, B73, C74, D74, and E74, followed by a quarter rest. The sixty-third measure contains eighth notes F#74, G74, A74, B74, C75, D75, E75, and F#75, followed by a quarter rest. The sixty-fourth measure contains eighth notes G75, A75, B75, C76, D76, E76, F#76, and G76, followed by a quarter rest. The sixty-fifth measure contains eighth notes A76, B76, C77, D77, E77, F#77, G77, and A77, followed by a quarter rest. The sixty-sixth measure contains eighth notes B77, C78, D78, E78, F#78, G78, A78, and B78, followed by a quarter rest. The sixty-seventh measure contains eighth notes C79, D79, E79, F#79, G79, A79, B79, and C80, followed by a quarter rest. The sixty-eighth measure contains eighth notes D80, E80, F#80, G80, A80, B80, C81, and D81, followed by a quarter rest. The sixty-ninth measure contains eighth notes E81, F#81, G81, A81, B81, C82, D82, and E82, followed by a quarter rest. The seventieth measure contains eighth notes F#82, G82, A82, B82, C83, D83, E83, and F#83, followed by a quarter rest. The seventy-first measure contains eighth notes G83, A83, B83, C84, D84, E84, F#84, and G84, followed by a quarter rest. The seventy-second measure contains eighth notes A84, B84, C85, D85, E85, F#85, G85, and A85, followed by a quarter rest. The seventy-third measure contains eighth notes B85, C86, D86, E86, F#86, G86, A86, and B86, followed by a quarter rest. The seventy-fourth measure contains eighth notes C87, D87, E87, F#87, G87, A87, B87, and C88, followed by a quarter rest. The seventy-fifth measure contains eighth notes D88, E88, F#88, G88, A88, B88, C89, and D89, followed by a quarter rest. The seventy-sixth measure contains eighth notes E89, F#89, G89, A89, B89, C90, D90, and E90, followed by a quarter rest. The seventy-seventh measure contains eighth notes F#90, G90, A90, B90, C91, D91, E91, and F#91, followed by a quarter rest. The seventy-eighth measure contains eighth notes G91, A91, B91, C92, D92, E92, F#92, and G92, followed by a quarter rest. The seventy-ninth measure contains eighth notes A92, B92, C93, D93, E93, F#93, G93, and A93, followed by a quarter rest. The eightieth measure contains eighth notes B93, C94, D94, E94, F#94, G94, A94, and B94, followed by a quarter rest. The eighty-first measure contains eighth notes C95, D95, E95, F#95, G95, A95, B95, and C96, followed by a quarter rest. The eighty-second measure contains eighth notes D96, E96, F#96, G96, A96, B96, C97, and D97, followed by a quarter rest. The eighty-third measure contains eighth notes E97, F#97, G97, A97, B97, C98, D98, and E98, followed by a quarter rest. The eighty-fourth measure contains eighth notes F#98, G98, A98, B98, C99, D99, E99, and F#99, followed by a quarter rest. The eighty-fifth measure contains eighth notes G99, A99, B99, C100, D100, E100, F#100, and G100, followed by a quarter rest. The eighty-sixth measure contains eighth notes A100, B100, C101, D101, E101, F#101, G101, and A101, followed by a quarter rest. The eighty-seventh measure contains eighth notes B101, C102, D102, E102, F#102, G102

[illegible]

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. — Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{4}{4}$ համրանքը:

2. — Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{4}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{4}{4}$ so (վարի) | մի, սոլ | so(վերի), լա | ֆա | ռէ, so(վարի) | ֆա | սոլ, սի | so(վերի) ||

3. — Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{4}{4}$ համրանքը:

4. — Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{4}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{4}{4}$ so(վերի), սի, լա, սոլ | լա, so(վերի), լա | սոլ, ֆա, ռէ, մի | մի, ֆա, սոլ | so(վարի), մի, so(վերի) | so(վերի), սի | լա, ֆա, ռէ, մի | so(վարի) ||

5.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{4}{4}$ համրանքը:

6.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{4}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{4}{4}$ մի, so(վարի) | ֆա, ռե, սօլ | մի, ֆա, լա, սի | so(վերի), սօլ, հառաչ, մի | հանգիստ | կիսահանգիստ, ռե, լա | so(վերի) սի, սօլ, ֆա | so(վերի) ||

ԳԼՈՒԽ Է

ԿԻՏԱԻՈՐ ԱՐԺԷՔ

Երբ ծայնանիշի մը կամ լուծեան նշանի մը քով կէտ մը դրուի, այդ կէտը անոր արժէքը կէսին չափ կ'աւելցնէ:

Օրինակ եթէ սպիտակի մը քով կէտ մը դրուի, յառաջ կուգայ երեք արժէքով ծայնանիշ մը: Այս պարագան կարելի է բացատրել պարզ թուաբանական հաշիւով: Քանի որ սպիտակը երկու կ'արժէ ու անոր կէտը մէկ կ'ընէ $2+1=3$ կ'արժէ: Յառաջ եկած նոր ծայնանիշը կը կոչենք կիսաւոր սպիտակ (noktali ikili - blanche pointée): Նոյն տրամաբանութեամբ քովը կէտ դրուած բոլորակն ալ վեց կ'արժէ:

P.

Կիտաւոր սպիտակն ալ գործածելով մեր սորված տաղաչափերուն կազմութեան վրայ կրնանք հետեւեալ նորերն ալ աւելցնել:

ա) $\frac{2}{4}$ ներուն մէջ կիտաւոր սպիտակ չի գործածուիր, քանի որ ան մեր պահանջած համրանքէն աւելին կը լրացնէ:

բ) $\frac{3}{4}$ ներուն մէջ միմիայն կիտաւոր սպիտակ մը գործածելով տաղաչափ մը կը լրանայ: (3)

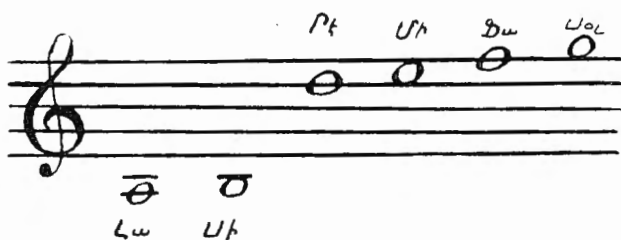
գ) $\frac{4}{4}$ ներուն մէջ ալ կիտաւոր սպիտակ մը եւ սեւակ մը գործածել բաւական է: ($3+1=4$)

Շ ՀԱՄՐԱՆՔՆԵՐԸ.— Ասկէ առաջ մեր սորված համրանքներուն մէջ կային հետեւեալները, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$:
Աստուծոյ $\frac{4}{4}$ ին տեղ կարելի է գործածել Շ զիրը:
Շ զիրն ալ կը նշանակէ թէ այդ կտորին համրանքը $\frac{4}{4}$ է:

ՆՈՐ ԶԱՅՆԱՆԻՇԵՐ

Մեր նախապէս սորված ութը ծայնանիշերուն վրայ պիտի աւելցնենք հետեւեալ նորերը:

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— Կրկներգը (kanon - canon), երաժշտական կտոր մըն է, որուն մէջ երգիչները հեղինակին ուզած թուով խումբերու կը բաժնուին: Նմադրենք թէ խումբը երկուսի բաժնուած ըլլայ: Առաջին խումբը երգել սկսելէ վերջ, երբ Բ. գրին հասնի, այն ատեն երկրորդ խումբը կը սկսի երգել Ա եմ: Կան նաեւ երաժշտական գործիքներու համար կրկներգներ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափազօքը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{3}{4}$ համրանքը:

2.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{3}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{3}{4}$ սօլ, ֆա | սօ(վերի) | մի, ռէ, սօ(վարի) | հառաչ, սօ(վերի) | մի(վերի) |
ֆա(վերի), ռէ(վերի), սօլ(վերի) | սօ(վարի), մի | լա, կիսահանգիստ | սի |
սօլ(վերի), մի(վերի) | ռէ(վերի) | սօ(վերի), հառաչ ||

3.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն C համրանքը:

4.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ձայնանիշերուն անուններուն տեղ C համրանքին համապատասխան արժէքով ձայնանիշեր դնել:

C so(վարի) | մի, ֆա, սոլ | հառաչ, so(վերի) | լա, սի, հառաչ | մի, հառաչ | սոլ(վերի), ֆա(վերի), ռե(վերի), սի | so(վերի), հառաչ | so(վարի) ||

5.— Հետեւեալ տաղաչափերը կազմել.

1.— ա) Մէկ ձայնանիշով, երեք ժամանակ:

բ) Երկու ձայնանիշ եւ մէկ լուծեան նշանով, երեք ժամանակ:

գ) Երկու ձայնանիշ եւ մէկ լուծեան նշանով, չորս ժամանակ:

դ) Մէկ լուծեան նշանով, երեք ժամանակ:

ե) Երեք ձայնանիշ եւ մէկ լուծեան նշանով, չորս ժամանակ:

2.— ա) Երկու տարբեր արժէքով ձայնանիշով, չորս ժամանակ:

բ) Երկու տարբեր արժէքով լուծեան նշաններով, երեք ժամանակ:

գ) Մէկ ձայնանիշով, վեց ժամանակ:

դ) Երկու տարբեր արժէքով ձայնանիշով եօթը ժամանակ:

ե) Չորս տարբեր արժէքով ձայնանիշով տասը ժամանակ:

ԵՐԱՆԳ, ԱՐԱԳՈՒԹԻՒՆ

Երբ կտորը քայլերգ մըն է պէտք է, զայն զօրաւոր նուագել, սակայն երբ մայրիկ մը օրօր կ'ըսէ իր մանկիկին, մեղմ ձայնով կ'երգէ:

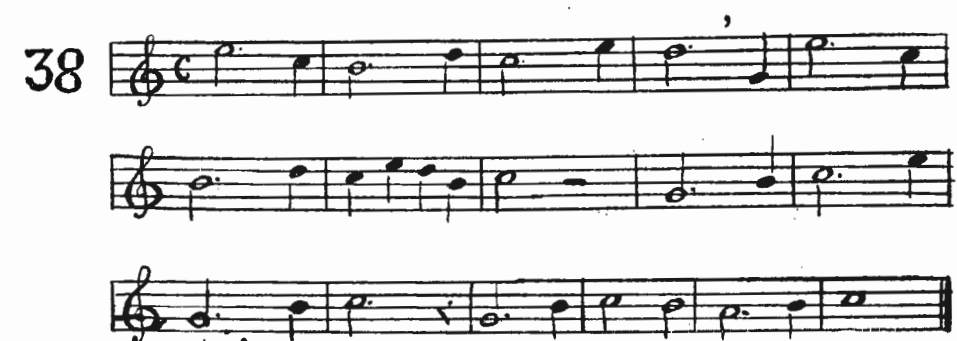
Ուրեմն երբ ուզենք որ երգ մը զօրաւոր երգուի, *f* (*forte*=զօրաւոր) գիրը կը գործածենք: Եթէ ուզենք որ թեթեւ երգուի, այն ատեն կը գործածենք *p* (*piano*=մեղմ) գիրը:

Երգի մը կամ կտորի մը այս յատկութիւնները ցոյց կուտան գիրեր, որոնց երանգ (*nüans*=*nuances*) անուներ կուտանք:

Նմանապէս զուարթ կտոր մը կ'երգուի ընդհանրապէս արագ, իսկ տխուր երգ մը՝ դանդաղ: Այս յատկութիւնները ցոյց տալու համար կը գործածուին *allegro* (զուարթ), *andante* (հանգիստ, միջակ արագութեամբ) ի նման բաներ, որոնք արագութեան նշաններ (*hareket - mouvements*) կը կոչուին:

31

32

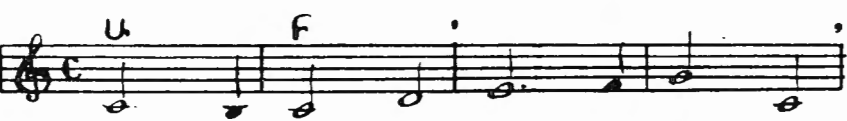
39

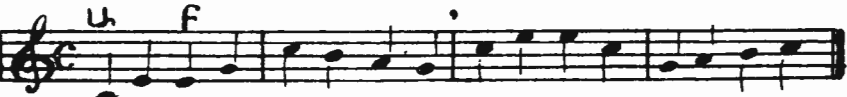

40

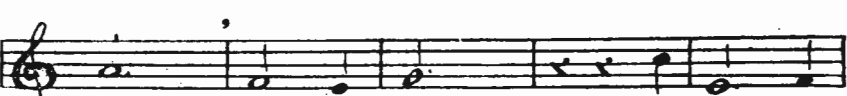

41

42

43

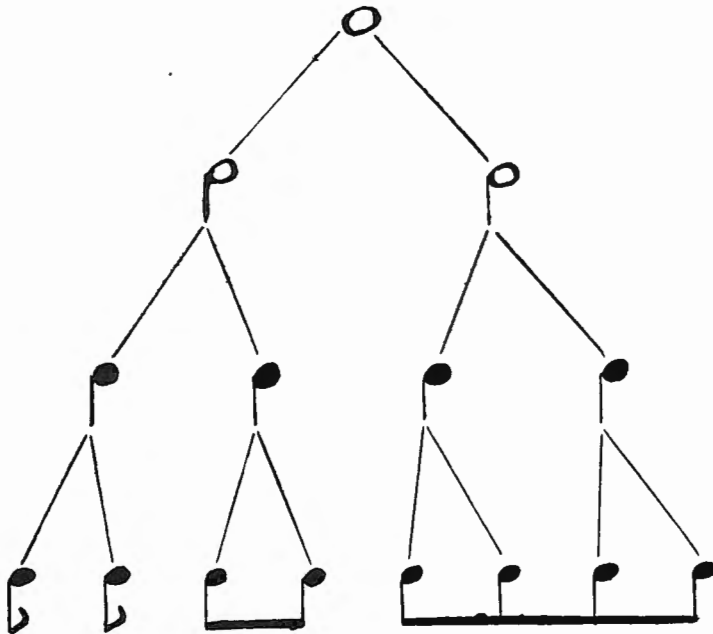

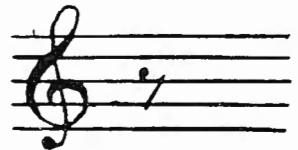
ԿԷՍ ԱՐԺԷՔ

Տեսանք թէ չորս արժէքով ծայնանիշը բոլորակ, երկու արժէքովը սպիտակ, իսկ մէկ արժէքով ծայնանիշն ալ սեւակ կը կոչուէր:

Սեւակին ալ կէսը, որ կէս արժէք պիտի ունենայ կը կոչուի կորն, (sekizlik - croché): Այսպէսով երկու կէս արժէքով ծայնանիշը մէկ արժէք, կամ երկու կորնը մէկ սեւակ կ'ընէ: Այսպէս՝

Կայ նաեւ կորնին համապատասխան լոռթեան նշանը, որ կը կոչուի կէս հառաչ (sekizlik sus - demi soupir)

Երբ սեւակի մը քով կէտ մը դնենք յառաջ կուգայ մէկուկէս արժէքով ծայնանիշ մը, որ կը կոչուի կիսաւոր սեւակ (noktalı dörtlük - noire pointée):

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{2}{4}$ համրանքը:

2.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{2}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{2}{4}$ մի, ռե, so(վարի) | մի, փա, սոլ | so(վերի), սի, լա, սոլ | սոլ, հառաչ |
փա, լա(1/2) | ռե (1 1/2), փա | մի, ռե, մի, փա | սոլ | սոլ(վերի), մի(վերի),
ռե(վերի) | so(վերի), ռե(վերի), so(վերի), լա | մի, լա, սոլ, փա | մի, ռե |
so(վարի), մի, փա, սոլ | լա, սի(1/2) | so(վերի), ռե(վերի), մի(վերի), ռե (վերի) |
so ||

3.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն $\frac{3}{4}$ համրանքը:

4.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ $\frac{3}{4}$ համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

$\frac{3}{4}$ so(վարի), սի(վարի), so(վարի), ռե, մի | փա, սոլ | so(վերի), կես հառաչ,
մի(վերի) | սոլ, փա, լա, սոլ, սի, ռե(վերի) | ռե, կիսաւոր հառաչ | so (վարի),
սի(վարի), so(վարի), սոլ | սոլ, ռե(վերի), մի(վերի) | փա(վերի) | սոլ(վերի) |
կիսահանգիստ, so(վերի) | սի, սոլ, փա, մի, ռե, so(վարի) | հանգիստ ||

5.— Վարի վարժութեան մէջ նշանակել այն չափագծերը, որոնք կ'իրականացնեն C համրանքը:

6.— Հետեւեալ վարժութեան մէջ ծայնանիշերուն անուններուն տեղ C համրանքին համապատասխան արժէքով ծայնանիշեր դնել:

C so(վարի), rk, մի, ֆա, սոլ, լա, սի, so(վերի) | մի, կիսաւոր կիսահանգիս | rk, մի, rk, so, սի | լա, սի, so(վերի). կես հառաչ | մի(վերի), rk(վերի), so(վերի), սոլ(վերի), մի(վերի), so(վերի) | սոլ, լա, կես հառաչ | սոլ, ֆա, մի, ֆա, so(վերի) | սի, լա, սոլ, ֆա, մի, rk, so(վարի) ||

7.— Հետեւեալ տաղաչափերը կազմել.

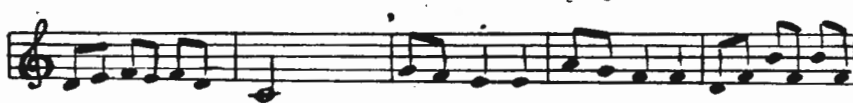
- 1.— ա) Չորս ծայնանիշով, երկու ժամանակ:
 բ) Հինգ ծայնանիշ եւ մէկ լուծեան նշանով, երեք ժամանակ:
 գ) Վեց ծայնանիշ եւ երկու լուծեան նշանով, չորս ժամանակ:
 դ) Մէկը նախտակ հինգ ծայնանիշով, չորս ժամանակ:
 ե) Մէկ հառաչ եւ երեք ծայնանիշով, երեք ժամանակ:
- 2.— ա) Երկու տարբեր արժէքով ծայնանիշով, երկու ժամանակ:
 բ) Երեք ծայնանիշով (երկուքը տարբեր արժէքներով), երեք ժամանակ:
 գ) Բոլորն ալ տարբեր արժէքով, մէկ լուծեան նշան եւ երկու ծայնանիշով, չորս ժամանակ:
 դ) Երկու տարբեր արժէքով ծայնանիշով, ութ ժամանակ:
 ե) Եօթը տարբեր արժէքով ծայնանիշով տասներու ժամանակ:

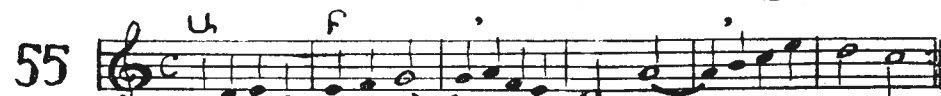
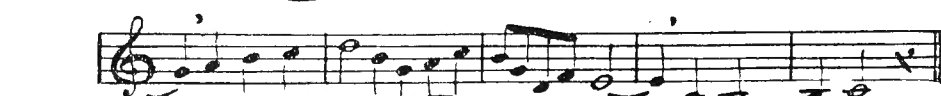
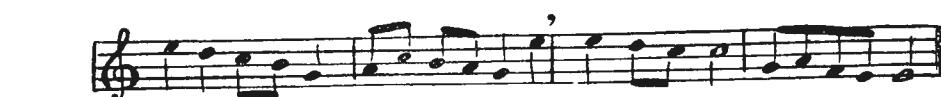
ԿԱՊ (Uzatma Bağ - Liaison).—

Երբ երկու նոյնաձայն ծա-
նանիշեր իրար կապենք, այդ
պարագային երկրորդը չ'երգուի
եւ առաջինը կ'երկարի իր եւ
երկրորդին արժէքներուն տե-

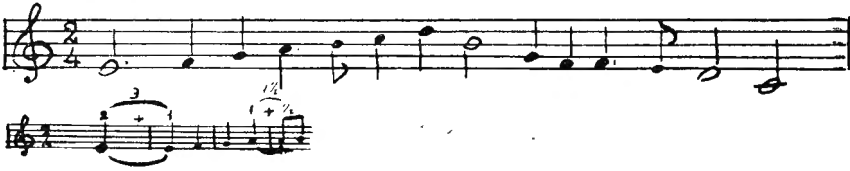
ւողութեամբ: Կարելի է որ ըլլան նաեւ երկուքէ աւելի նոյնաձայն ծայնա-
նիշեր: Աստուք ալ կրկին կ'երգուին առաջին պարագային նման:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Կապեր գործածելով հետեւեալ վարժութիւնը $\frac{2}{4}$ համրանքով վարժութեան մը վերածեցէ՛ք:

2.— Կապեր գործածելով հետեւեալ վարժութիւնը $\frac{3}{4}$ համրանքով վարժութեան մը վերածեցէ՛ք:

3.— Կապեր գործածելով հետեւեալ վարժութիւնը C համրանքով վարժութեան մը վերածեցէ՛ք:

ԳԼՈՒԽ Ժ

ՁԱՅՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՆՃԱՆՆԵՐ

Ձայնին փոփոխութիւնն պատճառող նշանները ձայնի փոփոխութեան նշաններ (ârisa - altérations) կը կոչուին:

Ասոնք հետեւեալներն են.

ա) Կիւլեր (*) (diez - dièse).

բ) Կիւլար (*) (bemol - bémol).

գ) Ձայնդարձ (bekar - béccare).

ա) Կիւլերը ձայնը կէս ձայն կը բարձրացնէ:

բ) Կիւլարը ձայնը կէս ձայն կ'իջեցնէ:

գ) Ձայնդարձը բարձրացուած կամ իջեցուած ձայնը իր բնականին կը վերածէ:

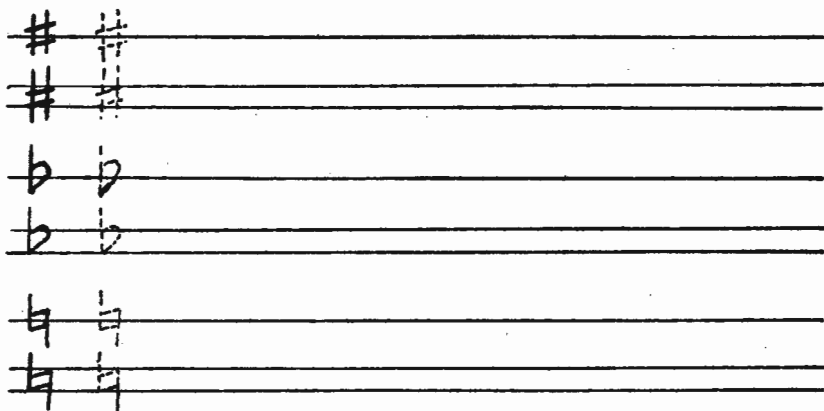
Այս բոլոր նշանները կը դրուին այն ձայնանիշին առջեւ (ձախ կողմը) զոր փոխել կ'ուզենք:

Ձայնի փոփոխութեան նշաններուն ազդեցութիւնը միայն իրենց գտնուած տաղաչափին մէջ կը տեւէ:

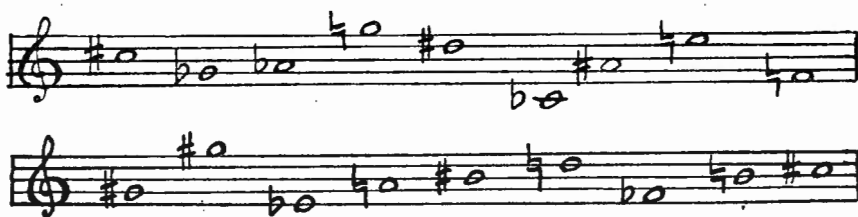
(*) Կոմիսսս այս բառը գործածած է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.— Օրինակին հետևողութեամբ գծեցէք կիսվեր, կիսվար եւ ձայնադարձներ:

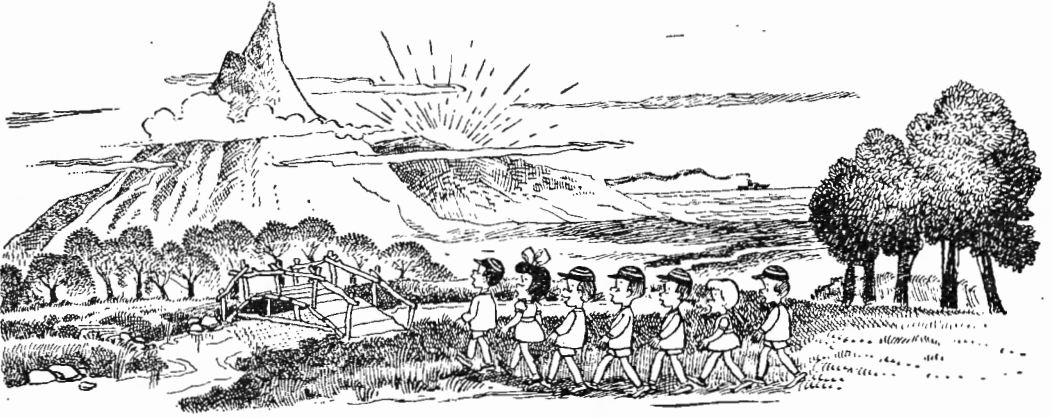
2.— Հետևեալ ձայնանիշերու տակը իրենց անունները գրեցէք (ձայնի փոփոխութեան նշանները յիշելով):

3.— Հետևեալ անուններուն համապատասխան ձայնանիշեր գրեցէք.

րէ կիսվեր, լա ձայնդարձ, լա կիսվար, սօլ ձայնդարձ (վերի), րէ կիսվեր (վերի),
 so կիսվար, լա կիսվեր, մի ձայնդարձ (վերի), ֆա ձայնդարձ, սօլ կիսվեր, սօլ կիսվեր
 (վերի), մի կիսվար, լա ձայնդարձ, սի կիսվեր, րէ ձայնդարձ (վերի), ֆա կիսվար,
 սի ձայնդարձ, so կիսվեր (վերի), րէ կիսվեր, լա ձայնդարձ, ֆա կիսվար, մի ձայնդարձ
 (վերի), սի կիսվար (վարի), so կիսվար (վերի), so ձայնդարձ, սօլ կիսվար, սի ձայն-
 դարձ, լա կիսվեր, սի կիսվեր:

Ե Ր Գ Ե Ր

DAĞ BAŞINI DUMAN ALMIŞ

Dağ başını duman almış,
Gümüş dere durmaz akar,
Güneş ufuktan şimdi doğar,
Yürüyelim arkadaşlar.

Sesimizi yer, gök, su dinlesin,
Sert adımlarla her yer inlesin.
Sesimizi yer, gök, su dinlesin,
Sert adımlarla her yer inlesin, inlesin.

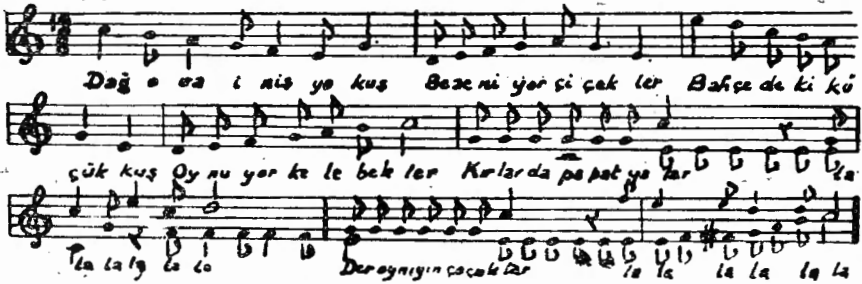
NİSAN ŞARKISI

Dağ, ova, iniş, yokuş,
Bezeniyor çiçekler,
Bahçedeki küçük kuş,
Oynuyor kelebekler.

Bir gümüş maşrapadan,
Dökülür elmas yağmur,
Biz daha uyanmadan,
Bülbüller şarkı okur.

Kırlarda papatyalar, la, la, la, la.
Der, oynayın çocuklar, la, la, la, la.

Kırlarda papatyalar, la, la, la, la.
Der, oynayın çocuklar, la, la, la, la.

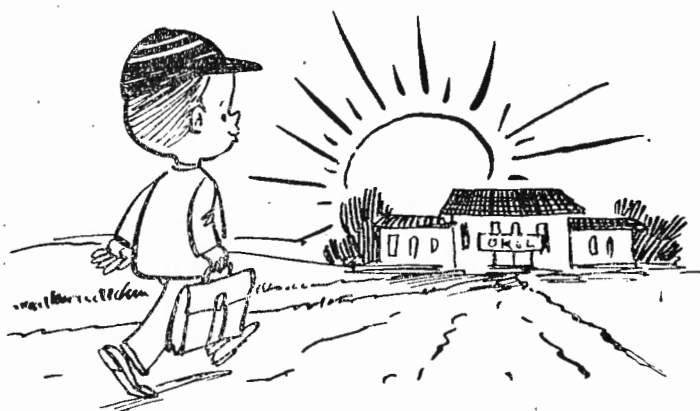

İLİM MARŞI

Düşman gelse coşarız,
Hudutlara koşarız,
Lâkin ilme can verir,
Onun için yaşarız.

Ey terakki güneşi,
Medeniyet kardeşi,
Nur istiyen bu yerde,
Karanlığın yok işi.

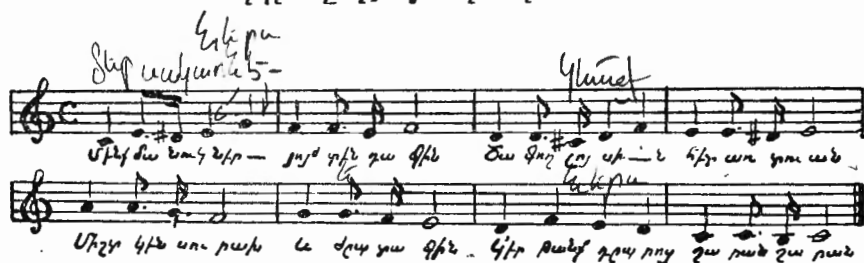

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳ

Մենք մանուկներ, յոյժ տենդագին,
Ծագող լոյսին հետ առտուան,
Միշտ կենսուրախ եւ ժպտագին,
Կ'երթանք դպրոց շարան, շարան:

Մեր սակառն է թէեւ աղբատ,
Բայց մերն է կեանքն ու ապագան,
Եւ գրքերու գանձն է առատ,
Մեր թեւերուն տակ տիրական:

Լոյսի օճախ, մայրենի տուն
Դպրոցէն ներս մեր սիրական,
Կը հնչէ միշտ մեր նուրբ լեզուն
Երգի մը պէս յաւերժական:

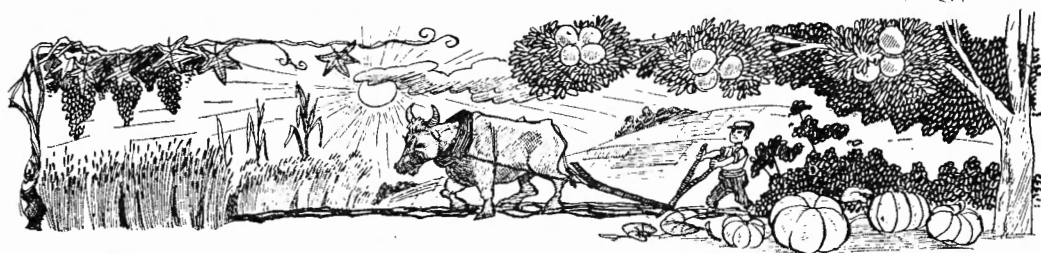
ԹԱՄԶԱՐԱ

Լէ, լէ, լէ, լէ, Թամզարա
Երկու դուռ տաս փարա

Լէ, լէ, լէ, լէ. Թամզարա
Նաժիկ մ' ժաժիկ պէշ փարա

Լէ, լէ, լէ, լէ, Թամզարա
Գաղտիկն ելաւ աշքեարա :

ՓԱՌՔ ՀՈՂԻՆ

Ձիւնը հալեր, դաշտը ծլեր,
 Կարմիր կանանչ է հագնուեր:
 Թռչուն, մրջիւն, շունչ կենդանի
 Իր սեղանին հաց կը տանի:
 Փառք այս հողին, մեր ծնողին
 Որ հաց կուտայ աշխատողին:

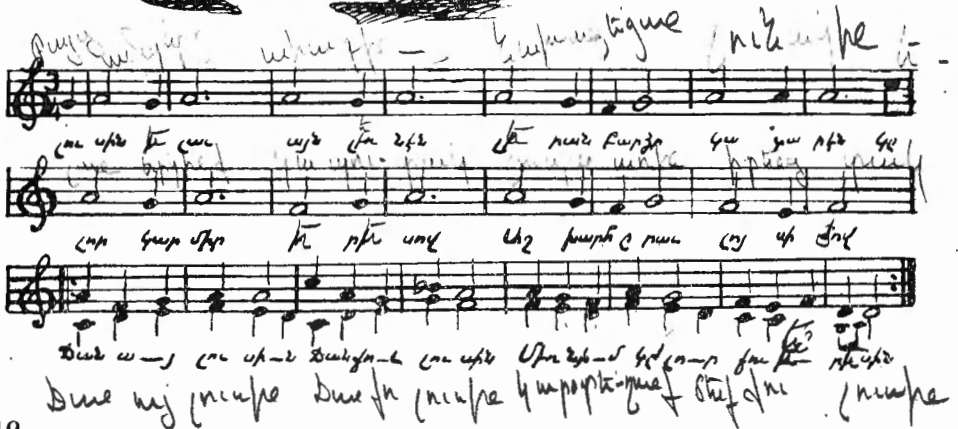
ԼՈՒՍԻՆ

Լուսին ելաւ այն լեռնէն,
Լերան բարձր կատարէն
Կլոր կարմիր երեսով
Աշխարհ ըրաւ լոյսի ծով:

Ճան այ լուսին, ճան քու լուսին
Մեռնիմ կլոր քու երեսին:

Բայց ամպերը ահաղին
Նախանձեցան լուսնակին,
Եւան երկինք կապուածակ
Լուսինն առին իրենց տակ:

Ճան այ լուսին, ճան քու լուսին
Կարօտ եղանք մենք քու լուսին:

ՕՐՕՐ

Ննջիր մանկիկ իմ սիրասուն

Օրօր եմ ասում

Պայծառ լուսինն է մեղմ նայում

Քո օրօրոցում :

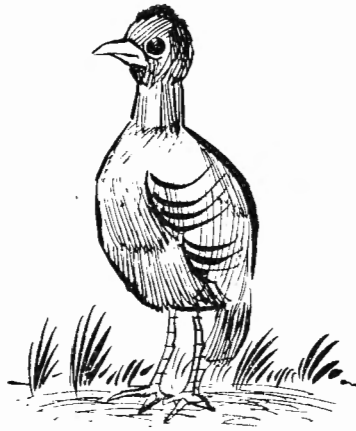
Կը պատմեմ քեզ շատ հեքիաթներ

Ու երգեր սիրուն

Իսկ դու ննջիր անուշ քնով

Քու օրօրոցում :

ԱՅ ԿԱՔԱԻԿ

Այ կաքաւիկ, սեւ կաքաւիկ,
Չալիկ-մալիկ սիրուն հաւիկ,
Վայ քո ճուտին, էն խորոտիկ
Վայ սգաւոր իր մօր սրտին:

Էլ չես կարդում հանդ ու արտում
Մի սարերէն կ'երթաս տրտում
Վայ կաքաւիկ, սեւ կաքաւիկ,
Վայ իմ կորած սիրուն հաւիկ:

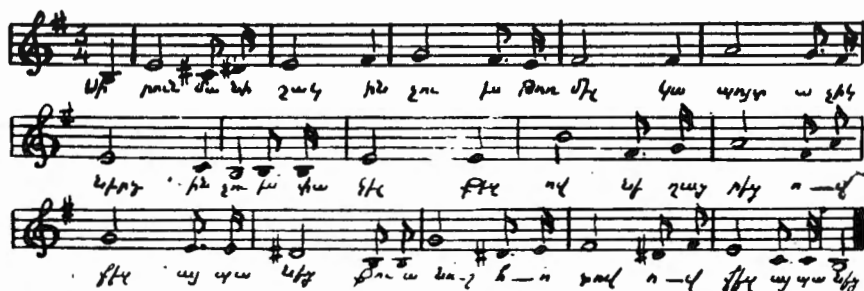

ՄԱՆԻՇԱԿԻՆ

Սիրուն մանիշակ ինչո՞ւ ես թողնել
 Կապոյտ աչիկներդ ինչո՞ւ ես փակել :
 Քեզ ո՞վ նեղացրեց, ո՞վ քեզ ապականեց,
 Քու անուշ հոտով ո՞վ քեզ ապականեց :

Սիրուն մանուկներ դուք ինձ սիրեցիք,
 Իմ ծաղիկներից փնջեր կազմեցիք,
 Բայց կոշտ ձեռներից, կոպիտ հանկերից
 Ինձ չազատեցիք, չալաշտպանեցիք :

Մաղիկ ես ծաղկանց, սիրուն մանիշակ
 Բաց քո գեղեցիկ աչքերն կապուտակ
 Անխիղճ են մարդիկ, բայց մենք կը պահենք
 Որ չընկնես երբէք նրանց ոտքի տակ :

Ց Ա Ն Կ

	էջ
Ինչ է երաժշտութիւնը	1
Ձայնանիշ, Գծաշար, Բանալի	1
Արժէք, Լոռութեան նշաններ	4
Տաղաչափ, Համրանք	6
Երկու ժամանակով համրանքներ	8
Երեք ժամանակով համրանքներ	12
Չորս ժամանակով համրանքներ	15
Կիտաւոր արժէք	19
Շ համրանքներ	20
Նոր ձայնանիշեր	20
Երանգ, Արագութիւն	22
Կէս արժէք	26
Ձայնի փոփոխութեան նշաններ	32
Ե Ր Գ Ե Ր	
Dağ başını duman almış	36
Nisan şarkısı	37
İlim marşı	38
Դպրոցական Քայլերգ	39
Թամզարա	40
Փառք Հողին	41
Լուսին	42
Օրօր	43
Այ Կաքաւիկ	44
Մանիշակին	45

